

tajien lisäksi työelämän toimijoita, jotka voisivat konkreettisesti ohjata kakkoskielisiä puhujia työpaikoilla. Selkeytensä takia artikkelit ovat oivallista luettavaa myös esimerkiksi opetusalan opiskelijoille. Kuten tekijät kirjoittavat, kielenopettajan rooli on muutoksessa, ja tämä teos on erinomainen lisä uusista opetusmetodeista käytävään keskusteluun.

KATRIINA RANTALA
etunimi.sukunimi@student oulu.fi

Kirjoittaja on suomen kielen väitöskirjatutkija Oulun yliopistossa.

Lähteet

- HELLERMAN, JOHN – ESKILDSEN, SØREN W. – PEKAREK DOEHLER, SIMONA – PIIRAINEN-MARSH, ARJA (toim.) 2019: *Conversation analytic research on learning-in-action. The complex ecology of second language interaction 'in the wild'*. New York, NY: Springer.
- LAVE, JEAN – WENGER, ETIENNE 1991: *Situated learning. Legitimate peripheral participation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- LIER, LEO VAN 2000: From input to affordance. Social-interactive learning from an ecological perspective. – James P. Lantolf (toim.), *Sociocultural theory and second language learning* s. 245–259. Oxford: Oxford University Press.
- LILJA, NIINA – PIIRAINEN-MARSH, ARJA 2018: Connecting the language classroom and *the wild*. Re-enactments of language use experiences. – *Applied Linguistics* 40 s. 594–623. <https://doi.org/10.1093/applin/amx045>.
- Perussopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Helsinki: Opetushallitus.
- SCOTSON, MIA 2018: Korkeakoulutettujen maahanmuuttajien kielivalinnat vuorovaikutuksessa. – *Prologi. Puheviestinnän vuosikirja 2018* s. 44–59.
- STRÖMMER, MAIJU 2017: *Mahdollisuuksien rajoissa. Neksusanalyysi suomen kielen oppimisesta siivoustyössä*. Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7265-3>.
- Valtion kotouttamisohjelma vuosille 2016–2019. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.

Uusia apuneuvoja karjalan kielen opiskeluun ja elvyttämiseen

Eila Jahn (toim.): *Sanari. Karjala-suomi*. [Nurmes]: Karjalan kieliruadajat & Suojärven pitäjäseura ry 2018. 80 s. ISBN 9789519751269.

Eila Jahn (toim.): *Karjalan bukvari*. [Nurmes]: Karjalan kieliruadajat & Suojärven pitäjäseura ry 2018. 64 s. ISBN 9789519751252.

Matti Jeskanen: *Karjalan grammari kaikella rahvahalla 1. Kirjuta da luvet putilleh. Tavan tallaajan varsinaiskarjalan kielioppi 1. Äänteet ja kirjoittaminen*. [Nurmes]: Suojärven Pitäjäseura ry & Karjalan kieliruadajat 2019. 86 s. ISBN 9789519751276.

Suojärven pitäjäseura ry ja työryhmä Kieli-ruadajat ovat yhdessä julkaisseet kolme apuneuvoa uhanalaisen karjalan kielen opiskelijoille ja harrastajille. Tämä on hyvä uutinen kaikille, jotka ovat kiinnostuneita karjalan kielestä ja pitävät sen säilymistä tärkeänä. Erityisen mieluisa uutinen lienee niille karjalan kielen puhujille, joiden juuret ovat Raja-Karjalassa ja jotka kokevat omaksi kielimuodokseen Suistamolla, Suojärvellä, Korpiselässä ja Impilahdella puhuttu varsinaiskarjalan eteläiset murteet.

Karjalan kieli ei ole suomen murre vaan oma, itsenäinen kielenä. Suomessa

puhutaan, harrastetaan ja opiskellaan useita sen eri varieteetteja. Tähän asti parhaiten on oppimateriaalia ollut saatavissa livvinkarjalaksi, jolle on kehitetty kirjakieli 1990-luvulla. Suomen karjalaistaisista livvinkarjalan kokevat omakseen muun muassa ne, joiden juuret ovat Salmiin pitäjässä. Myös vienankarjalalle on kehitetty kirjakieli. Suomen karjalaistaisista kuitenkin vain harva on kotoisin vienankarjalan puhuma-alueelta. Merkitävällä osalla Suomen karjalaistaisista on juurensa niissä Raja-Karjalan pitäjissä, joissa puhuttiin varsinaiskarjalan eteläisiä murteita. (Ks. Jeskanen 2005.) Tällä kielimuodolla on toistaiseksi julkaistu niukasti kirjallisuutta eikä oppimateriaalia juuri ollenkaan. Tämä on ilmeinen puute. Monet rajakarjalaistaiset halusivat opiskella nimenomaan sitä karjalaa, jota on puhuttu heidän sukunsa kotipitäjässä. Suojärven pitäjäseuran ja Kieliruadajien hiljattain julkaisemat teokset avaavat tähän uusia mahdollisuuksia.

Karjalan sanari: tiivis sanakirja ensi-avuksi

Arvioitavista teoksista ensimmäinen eli *Sanari: karjala-suomi* on tiivis, kaikkiaan noin 3500 hakusanaa ja sana-artikkelia käsittävä sanakirja. Teos on koottu Suojärven pitäjäseuran ja Karjalan kieliruadajien yhteistyönä, ja sen toimituksesta vastaa Suojärven pitäjäseuran kieliaktiivi ja puheenjohtaja Eila Jahn. Saatesanoissa sanakirjan kielimuotoa nimitetään *varsinaiskarjalaksi*, jonka todetaan olevan yksi karjalan kirjakielistä livvinkarjalan ja vienankarjalan ohella. Varsinaiskarjalan piiriin kuuluvat tekijöiden mukaan niin sanotun varsinaiskarjalan etelämurteet, mukaan luettuna tverinkarjala. Nimitystä *varsinaiskarjala* perustellaan muun muassa sillä, että nimitys *eteläkarjala* olisi Suomessa epäkelvo ja ja viittaisi harhaanjohtavasti Etelä-Karjalan maakunnassa puhuttaviin suomen murteisiin. Tutki-

muksessa ja opetuksessa *eteläkarjala* on kuitenkin vakiintunut nimitys (ks. Joki 2019). Myös Itä-Suomen yliopisto, jossa tämän kielimuodon opetusta järjestetään, käyttää eteläkarjala-nimitystä. Varsinaiskarjalan murteista kerrotaan edelleen, että niitä ”olivat Raja-Karjalan karjalaismurteet, Venäjän Karjalan karjalaismurteet ja Sisä-Venäjän (Tverin, Tihvinän ja Valdain) saarekemurteet” (s. 4). Vienankarjala rajataan tässä teoksessa varsinaiskarjalan ulkopuolelle, vaikka se kuuluukin Venäjän Karjalassa puhuttaviin karjalan kielen muotoihin. Yhdeksi syyksi tähän ilmoitetaan, että vienankarjalalle on jo kehitetty kirjakieli. Tämä ei kuitenkaan liene ainoa syy, sillä oma kirjakielensä on myös tverinkarjalalla, jonka taas katsotaan olevan varsinaiskarjalaa. *Sanarin* saatesanoissa esitetäänkin, että varsinaiskarjalaan ”luettiin 1900-luvulla neuvostoaikaisen dogmin mukaisesti myös vienalaismurteet” (s. 4). Tämä ja vastaavanlaiset kommentit saavat lukijan aavistelemaan, että varsinaiskarjala-nimityksen taustalla on kenties kielipoliittisia kiistakysymyksiä, joihin emme arvioijina mielellämme puuttuisi. On kuitenkin tärkeää ymmärtää, mihin kielimuotoihin tekijät viittaavat nimityksellä *varsinaiskarjala*. Tällä on nimittäin ollut suuri vaikutus paitsi *Sanarin* kokoamisperiaatteisiin myös *Karjalan bukvarissa* ja *Karjalan grammarissa* tehtyihin linjauksiin.

Sanarin hakusanoiksi on valittu ”varsinaiskarjalan keskeistä käyttösanastoa” (s. 5), kuitenkin niin, että osa vanhinta maataloussanastoa on karsittu pois. Myös jonkin verran uudissanastoa on otettu mukaan.

Tärkeimpänä lähdeoteoksena *Sanarille* on mitä ilmeisimmin ollut *Karjalan kielen sanakirja* (KKS). Muiksi lähteiksi mainitaan Kosti Pamilon (2000) *Uuzi abun’iekka suomesta karjalaksi* sekä Aleksandra Punzinan (1994) *Slovar’ Karel’skogo jazyka*. *Sanariin* valituista hakusanoista suurin osa on sellai-

sia, että niille löytyy edustus niin Raja-Karjalan, Venäjän Karjalan kuin Sisä-Venäjän karjalaismurteista. Myös pelkästään rajakarjalaismurteissa tai Tverin alueella esiintyviä sanoja on sisällytetty *Sanariin* jonkin verran. Koska tverinkarjalaiset muodot ovat usein uusia rajakarjalaistaustaisille lukijoille, osalle saattaa olla hienoinen pettymys, ettei esimerkiksi suojärveläisille ja suistamolaisille hakusanan muodoille ole annettu selvemmin etusijaa. Osalle lukijoista tverinkarjalaisiin muotoihin tutustuminen voi taas olla kiinnostava ja avartava kokemus. Kaikkia erilaisia lukijoita olisi joka tapauksessa auttanut, jos tieto hakusanan esiintymisalueesta olisi selvästi liitetty sanartikkelin yhteyteen.

Puhutussa karjalan kielessä esiintyy paljon variaatiota, ja samallakin sanalla voi olla useita eri ilmiäsuja esiintymisalueesta ja murteesta riippuen. *Sanarissa* hakusanan kirjoitusasuksi on pääsääntöisesti valittu se asu, joka esiintyy vähintään kahdella murrealueella. Myös rinnakkaisia hakusanoja on annettu, varsinkin jos Tverin ja Raja-Karjalan alueen edustukset poikkeavat toisistaan. Esimerkiksi 'kattotuolia' merkitsevälle sanalle on *Sanarissa* annettu päähakusanaksi *stropila* ja rinnakkaishakusanaksi *sropila*. Valitettavasti vain karjalaa entuudestaan osaava tietää suoralta kädeltä, kumpi varianteista on rajakarjalainen ja kumpi tverinkarjalainen. Muiden on selvítettävä asia esimerkiksi KKS:n avulla.

Kiinnostava yksityiskohta teoksessa liittyy hakusanojen aakkostamiseen: niin sanotut pehmeät eli liudennetut dentaalikonsonantit *d', l', n', r', s',* ja *t'* on hahmotettu eri foneemeiksi kuin vastaavat liudentumattomat äänteet *d, l, n, r, s* ja *t*. Liudentuneita äänteitä vastaavien aakkosmerkkien alle on koottu ne hakusanat, joiden alkukonsonantti äännetään pehmeänä, vieläpä riippumatta siitä, käytetäänkö sanassa liudennusmerkkiä vai ei. Näin esimerkiksi *d*-kirjaimen alle on

aakkostettu sellaisia sanoja kuin *da 'ja, doroga 'tie' ja duuhu 'tuoksu*. Vastaavasti *d'*-kirjaimen alta löytyvät sellaiset sanat kuin *denga 'raha, diedo 'isoisa' ja dökki 'tuohi-, koivuterva, tökötti*. Ratkaisu poikkeaa totunnaisesta (vrt. esim. KKS; Pyöli 2016), ja aika näyttää, kuinka toimivaksi se osoittautuu. Ainakin niille, jotka opiskelevat karjalaa uutena kielenä, *Sanarissa* käytetty aakkostus toimii samalla ääntämisohjeena ja voi hyvinkin olla hyödyllinen. Lisäksi samaa aakkostuskäytäntöä noudetaan johdonmukaisesti myös *Karjalan bukarissa* ja *Karjalan grammarissa*.

Kirjan omankin esipuheen mukaan *Sanarin* sana-artikkelit "ovat tässä vaiheessa hyvin pelkistettyjä: hakusana, sanaluokka ja merkitys suomeksi; joskus tyyli-merkintä tai sen asemesta sanan käyttöala, esim. rak. = rakennuksissa, rakennusalalla" (s. 5). Uudissanoja ei ole erotettu omaksi ryhmäkseen. Hakusanoille ei anneta taivutusohjeita eikä myöskään lause-esimerkkejä (vrt. esim. Pyöli 2016). Uusi *Sanari* palveleekin lukijaa parhaiten, jos sitä käytetään KKS:n tai jonkin muun sanakirjan ohella. Esipuheessa käytetty ilmaus "tässä vaiheessa" vihjaa kuitenkin, että *Sanarista* olisi tekeillä tai ainakin suunnitteilla uusi painos, jonka sanartikkeleissa olisi runsaammat metatiedot.

***Karjalan bukar:* iloinen apuniekka lapsille ja lapsenmielisille**

Karjalan bukar on karjalankielinen aapinen ja tarkoitettu mitä ilmeisimmin lukemaan opettelun apuneuvoksi. Teoksen on toimittanut Eila Jahn, ja kielitieteen asiantuntijana on toiminut FM Matti Jeskanen, joka tunnetaan pitkäaikaisesta toiminnastaan karjalan kielen ja kulttuurin parissa. *Bukarin* iloinen ulkoasu ja raikas kuvitus ovat Anni-Julia Tuomiston käsialaa, ja muina työryhmän jäseninä mainitaan Eija Hukkanen, Laura Laaninen, Marjatta Mäkäräinen ja Hilikka Salonen.

Teoksessa ei ole esipuhetta, josta kävisi ilmi, millaiselle kohderyhmälle se täsmälleen on suunniteltu. Tematiikan, sanaston ja kuvituksen perusteella arvioiden teos on tarkoitettu nuorelle lukijakunnalle. Tällä hetkellä lapsille suunnattua karjalan kielen opetusta on Suomessa tarjolla vain vähän. Tilanne on toivottavasti parane-
 nassa, joten on erittäin hyvä, että myös uutta oppimateriaalia tuotetaan. *Karjalan bukvari* sopii paitsi koulupetukseen myös kielipesien ja kerhotoiminnan materiaaliksi sekä perhepiirissä käytettäväksi. Mikään ei periaatteessa estäisi sen käyttöä myöskään Suomen rajojen ulkopuolella, kuten Karjalan tasavallassa tai esimerkiksi Ruotsissa, jossa myös on karjalan kielen harrastajia.

Bukvarissa tutustutaan (etelä)karjalan kirjaimistoon, perussanastoon ja sanojen tavorakenteeseen. Osa karjalankielisistä sanoista on suomennettu, osan merkitys jätetään lukijan pääteltäväksi kuvituksen antamien vihjeiden perusteella. Kirja noudattaa perinteisen koulu-aapisen järjestystä, jossa aakkosiin tutustutaan kirjain kerrallaan. Paljon huomiota on annettu niille kirjaimille, joita suomen aakkosissa ei esiinny lainkaan (č, š, ž, dž), sekä dentaalisten konsonanttien niin sanotuille pehmeille eli liudentuneille varianteille (d', l', n', t'). Pehmeiden konsonanttien ääntämisessä neuvotaan hyödyntämään tietämystä suomen murteista ja ääntämään liudentunut s savolaisittain kuten sanoissa *sus'* [susi] ja *tos'* [tosi]. Lisäksi lukijaa neuvotaan käyttämään pehmenysmerkkiä vain tarvittaessa eikä esimerkiksi *i*-äänteen edellä, jolloin konsonantti äännetään pehmeänä joka tapauksessa. Karjalan kielen nykyiset oikeinkirjoitusnormit tulevat varmasti tutuiksi *Karjalan bukvarin* käytön myötä.

Bukvarin sanasto on suurimmaksi osaksi hyvin perinteistä ja liittyy perheeseen, luontoon ja maatalousyhteisön elämään. Varsinaiskarjalan eteläisiä murteita puhutaan laajalla alueella, ja niissä esiin-

tyy paljon vaihtelua. Silloin kun on ollut tarpeen tehdä valintoja saman sanan eri varianttien välillä, teokseen on yllättävän usein valittu tverinkarjalainen variantti, vaikka tarjolla olisi ollut myös rajakarjalassa yleisemmin käytetty muoto. Hyvä esimerkki haastavasta sanastollisesta valinnasta on 'osaamista' merkitsevä verbi, joka rajakarjalassa on tavallisimmin *malttua* mutta tverinkarjalassa ja eräissä eteläkarjalan pohjoisimmista murteissa *mah-tua* (vrt. KKS s.v. *mahtoa* ja *malttoa*). Kun *mie mahan risuija* 'osaan piirtää' (s. 5) on tverinkarjalalle ominainen ilmaus, sen tavallisin rajakarjalainen vastine olisi *mie maltan piirdiä* (ks. myös *Sanarissa* s.v. *mahtua* ja *maltua*).

Varsinaisia uudissanoja esiintyy *Karjalan bukvarissa* hyvin vähän. Jonkin verran mukana on kuitenkin olemassa olevia sanoja, joiden käyttöalaa on laajennettu, toisinaan hämmäntävällä tavalla. Esimerkiksi *bratanakset*-sanaa käytetään neutraalissa merkityksessä 'ystävä' vain suppealla karjalan kielen puhuma-alueella (ks. KKS s.v. *pratana*), ja silloinkin sen konnotaatio on tavallisesti maskuliininen. Sana ei siis välttämättä ole ihanteellinen valinta, kun viitataan Iivon (poika) ja Iron (tyttö) väliseen ystävyyteen (s. 7): *Iivo da Iro ollah bratanakset*. *Yhessä bukvarie lugietah* 'Iivo ja Iro ovat ystäviä/kavereita. He lukevat yhdessä aapista.' Kyseisen venäläislainan tyyliarvo ei myöskään ole täysin neutraali. Erityisesti venäjänkarjalaisille tuttua on sen nykyinen käyttö merkityksessä 'jätkä, broidi, mafia-veli'. Myös 'kasvoja' merkitseväksi sanaksi (s. 24) valittu *roža* – niin ikään venäläislaina – merkitsee lähdekielessä pikeminkin 'naamataulua' tai 'naamavärkkiä' kuin neutraalisti kasvoja. Kaikki rajakarjalaiset eivät välttämättä ole olleet tästä tietoisia. Venäjää ja karjalaa opiskelleet nuoremmat karjalaiset tiedostavat kuitenkin sanan halventavan vivahteen.

Sellaiset sanavalinnat kuin *bratanakset* tai *roža* tarjoavat kuitenkin osavalle

lapsiryhmän vetäjälle mahdollisuuden käsitellä sellaisia mutkikkaita ilmiöitä kuin synonymiaa, monimerkityksisyyttä, kielen rekistereitä ja alueellista vaihtelua. Samoin tverinkarjalaiset ilmaukset voivat laajentaa nuorien lukijoiden kielellistä horisonttia, kun opettaja niiden avulla havainnollistaa karjalan varieteettien alueellisia eroja. Teoksen käyttäjältä vaaditaan perehtyneisyyttä. Kokematon kerhönvetäjä, joka lisäksi suhtautuu *Bukvarin* linjauksiin kovin normatiivisesti, saattaisi esimerkiksi erehtyä leimaamaan rajakarjalaisilta isovanhemmilta opitun sananmuodon tai ilmauksen vääräksi. Tämä olisi karhunpalvelus rajakarjalaiselle puheenparrelle, joka kielimuotona on äärimmäisen uhanalainen, jopa verrattuna muihin karjalan kielen varieteetteihin. Parhaimmillaan ja osaaavissa käsissä *Karjalan bukvari* voi kuitenkin olla paitsi kielen ja lukutaidon oppimisen myös kielikasvatuksen apuneuvo.

Karjalan grammari 1: perusteellinen tietopaketti karjalaksi kirjoittaville

Arvioitavista teoksista tuorein (2019) on Matti Jeskassen laatima *Karjalan grammari kaikella rahvalla 1: kirjuta da luve putilleh* eli *Tavan tallaaajan varsinaiskarjalan kielioppi 1: äänneet ja kirjoittaminen*. Se on suunniteltu erityisesti opintopiirien ohjaajien ja opiskelijoiden apuneuvoksi. Nimensä mukaisesti sen tarkoitus on antaa lukijalle selkeä ja perusteellinen käsitys karjalan kielen äännejärjestelmästä ja nykyisistä oikeinkirjoitussäännöistä. *Karjalan grammari 1* on varmasti hyödyllinen jokaiselle, joka opiskelee eteläkarjalaa uutena kielimuotona. Erityisen paljon iloa siitä lienee niille, joille eteläkarjala puhuttuna kielimuotona on tuttu mutta jotka haluavat kehittää taitojaan sen lukijoina ja kirjoittajina. Teos on kieliopin ensimmäinen osa ja kattaa äänneopin ja oikeinkirjoituksen. Muoto- ja lauseoppia käsitteleviä osia vasta odotellaan.

Kolmesta arvioimastamme teoksesta *Karjalan grammarissa* on eksplisiittisimmin ilmaistu paitsi teoksen oletettu lukijakunta myös sen kielipoliittiset tavoitteet. Saatesanoissa varsinaiskarjalaksi kutsuttu kielimuoto määritellään rakennuskieleksi (*Ausbausprache*) eli tietoisien suunnittelun tuloksena syntyneeksi kirjakieleksi. Ainekset siihen on saatu Raja-Karjalan murteista (Suojärven, Suistamon, Korpiselän ja Impilahden pitäjät), Venäjän puoleisen karjalan murteista (Porajärvi, Paatene, Repola, Rukajärvi, Tunkua) sekä Tverin karjalasta. (S. 3.) Vienankarjalan murteita ei tässä teoksessa siis lueta varsinaiskarjalaan kuuluviksi. Saatesanoissa kuvataan edelleen varsinaiskarjalan normittamista ja kehittämishanketta, jonka *Karjalan kieliruudajat* -työryhmä käynnisti vuonna 2014. Hanke on rinnakkainen vastaavalle kirjakieliopijaprojektille Tverin karjalassa, ja sen tavoitteena on kehittää paitsi Suomessa puhuttua varsinaiskarjalaa myös yhteistyötä tverin- ja venäjänkarjalaisten kanssa. (S. 4.)

Äänneopin luvataan olevan helppotajuinen ja avautuvan ”tavalliselle suomenkieliselle, joka haluaa ilman kieliopillista painolastia oppia kirjoittamaan varsinaiskarjalaa ja lukemaan karjalan-kielistä kirjoitusta” (s. 3). Tämä ei millään muotoa tarkoita, etteikö teoksessa viljeltäisi kielioppitermejä, päinvastoin. Termien sisältö kuitenkin avataan rauhallisella ja lukijaystävällisellä tavalla, ja rinnakkaistermeinä käytetään mahdollisuuksien mukaan suomenkielisiä nimityksiä. Sisällysluettelo saattaa aluksi säikäyttää kielioppitermeihin tottumattoman lukijan: siinähan termit tarjoillaan ”kylmiltään”. Niille, jotka kuitenkin malttavat pysyä *Grammarin* matkassa loppuun saakka, selviää vähän kerrassaan, mitä tarkoitetaan diftongeilla, triftongeilla, geminaatoilla tai astevaihtelulla, vaikka käsitteet eivät olisikaan olleet alkujaan tutut.

Varsinaiskarjalan äänne- ja kirjoitusjärjestelmän esittelyn lisäksi teos sisältää

pieniä tehtäviä sekä lyhyitä tietoisuuksia, joissa karjalaa verrataan suomeen – erityisesti sen savolaismurteisiin – tai joissa lukijalle tarjoillaan tietoa karjalan kielen historiasta sopivan pieninä annoksina. Havainnollisuutta lisää erilaisten kuvakkeiden käyttö (s. 8): esimerkiksi jalanjäljillä merkityissä tietolaatikoissa kerrotaan kielen historiasta ja nuottiavain on merkinä siitä, että tieto liittyy ääntämiin. Kekseliäistä merkintätavoista mainittakoon vielä yliviivaus, jota hyödynnetään, kun halutaan osoittaa, ettei sana tai muoto ole kirjakielen normien mukainen (esim. s. 27 *Miksi on lähtöh eikä tähdöh?*).

Suomen kielen vaikutuksesta rajakarjalaiseen kielimuotoon varoitetaan useaan otteeseen. Karjalan illatiivin päätteeseen ei Jeskasan mukaan esimerkiksi kuulu pitkää vokaalia:

Nyky-Suomessa asuvien rajakarjalaislähtöisten puheeseen on vaikuttanut suomen kieli niin, että sanotaan *ka-laah* tai *kalaa*, vastaavasti *talooh* tai *taloo*, *kodiih* tai *kodii*, *kylyyh* tai *kylyy* jne.

Jos halutaan pitää karjala karjalana, tällaisia muotoja pitäisi kirjoituksessa välttää, muussa tapauksessa karjala ennen pitkään sulautuu suomeen. (S. 27.)

Laajan murrepohjansa vuoksi uusi rakennuskieli on kuitenkin päädytty normittamaan väljästi: rinnakkaisia ilmauksia sallitaan joustavasti rajakarjalasta (RK), tverinkarjalasta (TV) ja venäjänkarjalasta (VK). Vaihtoehtoisten asujen murretausta on merkitty tekstiin lyhennein (esim. *ar-mas-tua RK ~ ar-mas-tua VK TV* [s. 74]). Tällä tavoin merkityjä rinnakkaisia ilmauksia esiintyy teoksessa kuitenkin yllättävän vähän. Vaihtelu on todennäköisesti suurempaa tulevissa, muoto- ja luseoppia käsittelevissä osissa. Toivottavasti niihinkin sisältyy tieto ilmausten murretaustasta. Erityisesti rajakarjalaisten varianttien olisi hyvä olla selkeästi esillä. Rajakarjalan murteet eivät

toki ole arvokkaampia kuin muut karjalan varieteetit, mutta ne ovat monien Suomen karjalaisten omia murteita, joita ei enää käytetä niiden alkuperäisellä puhuma-alueella. Missään muualla maailmassa ei ole samanlaisia edellytyksiä niiden säilyttämiseksi kuin Suomen karjalankielisten keskuudessa.

Lisätietoja Suojärven pitäjöseuran aloittamasta eteläkarjalan elvyttämisen ja voimaannuttamishankkeesta ja sen etenemisestä on *Karjalan kieliruudajien* verkkosivustolla <https://karjalankieliruudajat.fi/>.

MARIA KOK
etunimi.sukunimi@uef.fi

KATERINA PAALAMO
etunimi.sukunimi@gmail.com

Maria Kok on suomen kielen yliopistonlehtori Itä-Suomen yliopistossa ja tohtoritutkija KATVE-hankkeessa (SA 314848).

Katerina Paalamo on venäjän kielen FM ja opettaa eteläkarjalaa Itä-Suomen yliopistossa.

Lähteet

- JESKANEN, MATTI 2005: Karjalan kieli ja karjalankieliset Suomessa. – Marjatta Palander & Anne-Maria Nuopponen (toim.), *Monenlaiset karjalaiset. Suomen karjalaisten kielellinen identiteetti* s. 215–285. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- JOKI, LEENA 2019: Kotimainen kielemme karjala. – *Kielikello 2/2019*. <https://www.kielikello.fi/-/kotimainen-kielemme-karjala>.
- KKS = *Karjalan kielen sanakirja* 1–6. Toimittaneet Pertti Virtaranta ja Raija Koponen. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus & Suomalais-Ugrilainen Seura 1968–2005.
- PAMILO, KOSTI 2000: *Uuzi abun'iekka suomesta karjalaksi*. Helsinki: Karjalan sivistysseura.
- PUNŽINA, ALEKSANDRA 1994: *Slovar' Karelskogo jazyka (tverskie govory)*. Petroskoi: Karelija.
- PYÖLI, RAIJA 2016: *Sanakirja karjala-suomi*. [Kuopio]: Salmi-Säätiö.